

Nasilje v neposredni bližini: kako ga prepoznati in reagirati

Damijana Bijek, diplomirana vzgojiteljica in diplomirana slikarka,
Vrtec Čebelica pri OŠ dr. Pavla Lunačka Šentrupert

V članku bom z nekaj teorije pojasnila nasilje, njegove oblike in kako se kaže v družini ter nato predstavila primer iz prakse, kjer je mama verbalno, nato pa tudi fizično napadla svojega otroka, ker si ni želel preobuti čevlje. Primer je trajal dlje časa in še vedno poteka, vanj pa sem vpletena tudi sama. Zelo veliko sem se pogovarjala z vzgojiteljico tega otroka ter socialno delavko in na koncu prišla do zaključka. Ker primer še ni zaključen, so vsi akterji kot tudi šola anonimni.

Zakaj in kako pride do nasilja? Kakšne vrste nasilja poznamo? Kako se kaže v družini? Vse to so bila glavna vprašanja, ki so se mi zastavljala, ko se je nasilje pojavilo v moji neposredni bližini.

1. KAJ JE NASILJE?

Ker je nasilje socialni fenomen, mora definicija ostati fluidna prav tako kot spreminjajoča socialna razmerja in interpretacije teh razmerij. Prav zato obstaja veliko različnih definicij nasilja. Za razumevanje nasilja je najpomembnejše, da poznamo in analiziramo kontekst, v katerem se je nasilje zgodilo (Zaviršek 2004, 3).

Elizabeth Stanko (v Zaviršek 2004: 3) poudarja, da je pri razumevanju konteksta nasilja najprej pomembno analizirati, kaj se je zgodilo, kdaj, kje in med kom. Izpostavlja štiri elemente: (a) samo dejanje, (b) odnos, v katerem so osebe, med katerimi poteka nasilje, (c) prostor dejanja nasilja, (d) rezultat nasilja in škoda, ki je bila povzročena.

Nasilje je staro toliko kot človeštvo. Je eden od pojavov, ki so na zapletene načine povezani s celotnim družbenim življenjem ter se zato ne spreminjajo hitreje kot vsa družba. Povezanost nasilja s celotno družbo pomeni, da nasilja ne moremo razlagati kot zla, ki je »od nekod prišlo« in je v vseh svojih vidikih le slabo. (Dekleva 1996)

Četudi ga nikoli ne sprejmemo kot nekaj normalnega ali običajnega, pa ga vsaj lahko razumemo, ko se pojavlja v povezavi z revščino, bojem za obstanek, med vojno in po vojni, ko ena krivica sproža nove krivice. Pojavljajo se občutki nemoči, pozornost se preusmeri drugam, pač tja, kjer je mogoče kaj narediti. Nasilje praviloma predstavlja način prilagoditve ljudi na pogoje svojega življenja. »Menim, da nam ne bo nikoli uspelo izkoreniniti nasilja«, pravi Jacques Semelin (2000: 13). »Vendar ga lahko zaježimo! Na srečo se nam tu in tam le posreči zaživeti v miru!«

»Kljub vsemu lahko obvladamo nasilje: nekako tako kot jezdec lahko obrzda zelo živahnega konja. Za to pa je potrebno nasilje najprej podrobno spoznati. Nasilje je posebna oblika moči, ki povzroča zlo, nas rani ali celo ubije.« Nasilnost ni isto kot bojevitost. Bojevitost je nujno potrebna za to, da napredujemo v družbi in drugim dokažemo, česa smo zmožni, pa naj bo to v športu ali pri delu. To še ne pomeni, da hočeš pri tem zmaličiti druge, ampak da želiš uspeti.

Pojem nasilja naj bi zajemal vse, česar ni mogoče več prenašati.

Semelin (2000) pravi, da imamo opraviti z več vrstami nasilja. Najprej pomislimo na telesno nasilje, vendar obstajajo še druge, manj opazne oblike nasilja: ko je človek ponižan, ko nima ne sredstev za preživetje niti strehe nad glavo, ko ga niti na ulici nihče ne pozdravi. Tudi tako nasilje je lahko zelo boleče, tj. tiho nasilje. Nasilje je spor, ki nam je ušel z vajeti. Na splošno se z nesoglasji lahko soočimo na tri načine:

- Lahko se pretvarjamo, da jih nismo opazili, ostanemo pasivni in se tolažimo, da se bo vse uredilo kar samo od sebe. Tako ravnanje se nikoli ne splača. Prej ali slej bo prepir izbruhnil s podvojeno močjo!
- Lahko trdimo, da je vsega kriv oni drugi, mu zamerimo in smo do njega napadalni in nasilni. Izkušnje nam govorijo: nasilje je učinkovito ... za nameček pa učinkuje takoj. Ampak pogosto se bodo tisti, ki so bili poraženi, poskušali maščevati. Tako v resnici spor ni nikoli končan!
- Lahko pa poiščemo rešitev, ki je sprejemljiva za obe sprti strani; temu rečemo kompromis. Za to se morata oba nasprotnika odreči nekaterim svojim zahtevam in težnjam, da bi bili na koncu vsi zadovoljni. Tak pristop k nesoglasjem je nenasilen. (Semelin 2000)

Konflikt je primarno dejstvo življenja, saj se pojavi povsod, kjer si nasproti stopita dve želji, istočasno je tudi stalna možnost učenja. Narobe je, da konfliktom vnaprej določamo pozitivno ali negativno vrednost. Konflikt je sam po sebi nevtralen dejstvo. Pomembno je tisto, kar naredimo z njim. Socialna večšina pomeni, da znamo v konfliktnih delovati v spoštljivem odnosu do sebe in drugih. Semelin (2000: 48) pravi: »Vseeno končajmo optimistično: leta 1998 so vse države sveta, članice Organizacije združenih narodov, proglasile leta med 2000 in 2010 za "desetletje kulture miru in nenasilja v prid vsem otrokom sveta"«. V ta namen je skupina Nobelovih nagajencev za mir sestavila deklaracijo, ki jo razširja UNESCO. Od vsakogar pričakujejo predvsem naslednje:

- udeležanje aktivnega nenasilja, bodisi telesnega, spolnega, duševnega, ekonomskega ali socialnega;
- čas in gmotno pomoč; zavestna radodarnost naj pripomore h koncu osamitvam, krivicam in političnemu in ekonomskemu zatiranju;

- obrambo svobode izražanja in kulturne raznolikosti, pri čemer ima zmeraj prednost sposobnost prisluhniti in navezati dialog.

Lep program, ki prvič v zgodovini povzema načela nenasilja! To je znak, da se stvari spreminjajo na bolje. Na vsakem od nas pa je, da pri tem sodelujemo po svojih najboljših močeh.

2. OBLIKE NASILJA

2.1 FIZIČNO NASILJE

»Fizično nasilje je vsaka uporaba fizične sile ali resne grožnje z uporabo sile. Usmerjeno je na človekovo telo ali njegovo življenje. Fizične bolečine in posledice, ki jih nasilnež tako povzroča, vedno spremljajo tudi psihične posledice pri žrtvah.« (Kuhar in drugi 1999: 10)

»Ta oblika nasilja je gotovo najbolj poznana in po mnenju mnogih sploh edina oblika nasilja, o kateri se tudi največ govori in je pogosto prva asociacija ob pojmu nasilje. Na to vpliva dejstvo, da je gotovo najbolj vidna oblika, ker pusti posledice na telesu, ki so pogosto dokazno gradivo v kasnejšem kazenskem postopku.« Kuhar (in drugi 1999) pod fizično nasilje uvršča klofute, brce, udarce z roko ali katerikoli predmetom, ščipanje, lasanje, odrivanje, celo dotikanje, če človek tega ne želi, zvijanje rok, ugašanje ogorkov na telesu, polivanje z mrzlo ali vročo vodo, neželjeno striženje las, puljenje dlak, omejevanje gibanja ali vsiljevanje hrane, umor ...

Prostor, kjer se izvaja največ fizičnega nasilja, je dom in v veliki večini so storilci moški. Plaz (2004: 45) trdi, da prvo partnerjevo nasilje žensko ponavadi popolnoma preseneti. Zgodi se potem, ko odnos že nekaj časa traja – med prvo nosečnostjo, po poroki ali pa potem, ko ženska že živi s partnerjem. Moškemu je navadno žal, opraviči se, obljubi, da ne bo nikoli več. Toda zelo malo je možnosti, da se nasilje ne bi ponovilo. Kasneje se pojavlja pogostejše, v vedno hujših oblikah. Avtorica je mnenja, da je cilj fizičnega nasilja podoben kot pri drugih oblikah, in sicer pridobiti, povečati ali dokazovati moč nad žrtvijo.

2.2 PSIHIČNO NASILJE

Psihično nasilje je najbolj razširjena oblika nasilja, vendar za okolico in za žrtev neopazna. Pogosto je psihično nasilje prisotno pri partnerskih odnosih in v vzgojenem procesu odrasli – otroci, pa tudi v medvrstniških odnosih. Lahko gre za blago obliko ali za prepletanje vseh dejavnikov te oblike nasilja, kjer so posledice za žrtev zelo hude. Pogosto se oseba niti ne zaveda, da je žrtev, kajti navzven se zdi početje storilca sprejemljivo in običajno. Tudi okolica tega ne zazna v takšni meri, kot bi bilo to primerno, kajti v naši družbi še vedno velja prepričanje, da je nasilje lahko le fizično, medtem ko je agresivno govorjenje, žaljenje ali izsiljevanje nekaj, česar smo deležni vsi in česar se nas večina poslužuje.

2.3 EKONOMSKO NASILJE

Ekonomsko nasilje je pogosta oblika nasilja v družini in se neredko prepleta z ostalimi oblikami. Filipčič (2004: 79) trdi, da ženske tovrstno nasilje (v večini primerov) dokaj hitro opazijo, a se ravno tako hitro z njim tudi "sprijaznijo". Ko postane partnerski odnos nevzdržen, je ravno ekonomska neenakost ženske tista, ki v največji meri preprečuje, da bi tak odnos

zapustila. To se opazi še posebej, kadar je ženska v takem partnerskem odnosu, kjer je finančno in materialno odvisna od partnerja.

2.4 SPOLNO NASILJE

Kot vsaka oblika nasilja tudi spolno nasilje temelji na neenaki porazdelitvi zasebne in družbene moči med spoloma. Spolno nasilje je sredstvo, s katerim moški podrejajo in ponižujejo ženske tako, da jih potisnejo v vlogo spolnega objekta (Horvat 2004: 64). Spolno nasilje vsebuje vse posege v človekovo spolno intimo brez privoljenja. Gre za verbalno, vizualno ali fizično dejanje, ki namiguje na spolnost in ga oseba dojemata kot vdor v zasebnost, grožnjo ali napad. Horvat (2004: 64) trdi, da spolno nasilje ne izvira iz močnega nagona po spolnosti, kot pravi "teorija o močnem spolnem nagonu", ki jo zagovarjajo mnogi moški in ženske. Spolno nasilje izvira, tako kot vse oblike nasilja, iz potrebe po izvajanju moči in podrejanju šibkejših.

Vanček (2004: 74) pod pojem spolno nasilje uvršča: posilstvo, spolno zlorabo slabotne osebe, spolni napad ali spolno zlorabo otroka, otipavanje ali druge oblike spolnega nadlegovanja in nasilja. Pri obravnavi spolnega nasilja nad otroki in mladostniki se je uveljavil termin spolna zloraba otroka, pri čemer je zloraba pravno-formalno opredeljena kot spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let.

Spolna zloraba ni samo spolni odnos, spolna zloraba je tudi otipavanje otrokovih spolnih organov ali siljenje otroka, naj se dotika spolnih organov odraslega, samozadovoljevanje pred otrokom, siljenje otroka, da gleda pornografske filme ali slike, da je navzoč pri spolnem odnosu odraslih. K spolni zlorabi štejemo tudi otroško prostitucijo.

3. NASILJE V NEPOSREDNI BLIŽINI: KONKRETNI NEIMENOVANI PRIMER

Primer se je zgodil v vrtcu in še vedno traja. Gre za verbalno in psihično nasilje mame nad otrokom. Začel se je pojavljati v obdobju otrokove trme pri 2–3 letih ter se nato stopnjeval. Gre za hitro vzkipljivo mamo, ki z grobo verbalnim in fizičnim pristopom vzgaja svojega sina. Večkrat je svojega sina v vrtec privlekla, ga zmerjala, mu grozila z besedami, da ga bodo »tete« odpeljale (socialne delavke) in da je »niče, pankrt«. To dejanje se je pojavljalo skoraj celo leto, nakar ga nekega dne pripelje v vrtec, otrok si ni želel sezuti čevljev, ona pa ga je prijala za roke in ga udarila po obrazu.

Ker sem sama ravno stopila iz igralnice in prizor videla, sem stopila do mame in jo poskušala pomiriti. Ker se ni umirila, sem ji omenila, da bom poklicala socialno službo, ter zahtevala, da naj pusti otroka pri miru in ga pripelje v igralnico. Otroka je nato porinila v igralnico ter me čez 2 uri poklicala, da naj se ji javno opravičim, ker sem jo zmerjala in ji grozila s socialno službo. Sama si je za svoje dejanje začela izmišljati izgovore, da je otrok kriv, da jo je pripeljal do te situacije, da ga je fizično udarila, opravičevala je tudi sebe, da so njo tudi topli in da je ona sedaj čisto v redu – »saj to ni nič takšnega, sedaj bo vsaj vedel, da se tega ne počne«. Nato so sledili sestanki z ravnateljem, svetovalno službo in z otrokovo vzgojiteljico. Sedaj deček hodi v osnovno šolo, kjer ima na trenutke še vedno psihične izbruhe nad otroki, jih grdo in jezno gleda,

tudi pretepe, z njegovo mamo pa hodita vsak teden na pogovore s psihologinjo ter se enkrat na mesec sestajata s šolsko svetovalno delavko in pedagoginjo.

Vzgojiteljica, ki je imela dečka v skupini, je svoja opažanja podala takole:

- Opazila sem psihično nasilje nad dečkom, ko ga je mama že navsezgodaj zjutraj zmerjala z besedami »pankrt, si butast, trapast, štorast ...«. Zelo se je dotikala njegove osebnosti in ga zmerjala.
- Fizično nasilje se je kazalo z vlečenjem za roke iz avta do garderobe vrtca in nazaj v avto. Mama je poiskala pomoč tudi pri vzgojiteljici, ko je bila sama visoko noseča, da naj ji pomaga otroka spraviti iz avta v vrtec. Deček je ležal na tleh in vpil, naj ga mama vleče v vrtec. Od mame je pričakoval, da ga bo zvelkla v igralnico tako kot vsako jutro.
- Ko je deček prišel v igralnico, je potreboval nekaj minut, da se je umiril (prišel je v igralnico z mrkim obrazom, grdo je gledal). Vzgojiteljice so ga pustile pri miru, ker je stal pri steni ali na sredini igralnice ter se nato sam priključil skupini in lepo zafunkcioniral. Ni imel veliko družbe, ampak vseeno se je z otroki zaigral. Vzgojiteljica je do fanta pristopala na miren način, s prijazno komunikacijo, nežnostjo. S tem mu je želela pokazati, da je tukaj v vrtcu sprejet in da je vse v redu.
- V skupini vzgojiteljica ni želela poudarjati takega vedenja, zato se tudi z ostalimi otroki ni pogovarjala o dečkovem obnašanju. Otroke je samo pomirila, da niso drezali v dečkovo obnašanje. Nato ga je pozitivno izpostavljala pred skupino, da je imel občutek sprejetosti.
- Vzgojiteljica je izpostavljala primer ter iskala rešitev preko šolske svetovalne delavke in pedagoginje. Spraševala je za mnenja, kako naj pristopa do fantka, do njegove mame, kako mami odpreti oči, da prepozna napačen vzorec obnašanja in vzgoje do fantka. Šolska svetovalna delavka je s fantkom enkrat na teden odhajala v svojo pisarno, kjer sta delala posamezne vaje za samopodobo, se igrala socialne in družabne igre ter se pogovarjala o njegovem obnašanju. Vzgojiteljica je menila, da so te ure dečku zelo koristile, saj se je bolj odprl in začel komunicirati. Po končanih skupnih urah sta se vzgojiteljica in svetovalna delavka pogovarjali o njegovem obnašanju, napredku v skupini in o odzivih na individualnih urah.
- V pogovoru s svetovalno delavko sta vprašanje, ali naj pokličejo socialno službo, preložili, saj je bila mama visoko noseča in bosta s tem dejanjem še počakali.
- V pogovoru z mamo je vzgojiteljica povedala, da je otroka zmerjala, da je trmast, da mu ne more nič dopovedati, izgovarjala se je tudi na dejstvo, da živijo le v eni sobi in zvečer z možem gledata televizijo tudi čez deseto uro zvečer in se deček ne more dovolj naspati. Posledično pa zjutraj težje vstane, je razdražen in siten. V vrtcu je v času počitka takoj zaspal in se zbudil med zadnjimi. Mama je povedala, da je imela tudi sama zelo težko otroštvo, ko so jo doma zmerjali, na njej lomili kuhalnice, jo topli ..., vendar je zaključila z dejstvom, »sedaj sem pa čisto v redu«. Ker je sama imela tak način vzgoje, je povzela, da je taka vzgoja normalna in da tako mora biti.

- Vzgojiteljica je tudi povedala, da je bilo toliko upravičljivih vzrokov, ki jih je navedla (nosečnost, ni naspan, spijo v isti sobi s televizorjem ...), da so tudi v vrtcu nekako odlašali s svetovalno službo.

Pri raziskovanju konfliktnega problema o nasilju sem se pogovorila tudi s šolsko svetovalno delavko (SD) in pedagoginjo. Le-ta pa mi je povedala naslednje:

- SD je opazila njegovo drugačno obnašanje že v vrtcu, z vzgojiteljico sta poklicali mamo in povedali svoja opažanja. Mamici je dala kar nekaj naporov, kako naj pristopa k vzgoji in komunikaciji s svojim sinom. Dečka je opazila v njegovem grobem obnašanju v skupini in deček je s svojo mimiko in telesom pokazal, da se doma nekaj dogaja in tega ni mogel skriti v vrtcu.
- SD je povedala, da je bil odziv mame v pogovoru s SD pozitiven, saj je poslušala nasvete, priznala pa je tudi, da ima težave sama s seboj. Težave, ki se kažejo pri vzgoji svojega otroka, je izkusila tudi sama pri svojem odraščanju, saj jo je njena mama vzgajala v istem duhu. SD ji je dala vedeti, da so težave, ki se pojavljajo pri dečku, težave, ki izvirajo iz nje in se pri njem še toliko bolj potencirajo. Težave, ki so se pojavile v vrtcu, še vedno trajajo in nad njenim obnašanjem so zgrožene tudi učiteljice v jutranjem varstvu.
- Z dečkom se SD sedaj srečuje enkrat tedensko, kjer delata vaje za koncentracijo in umirjanje, tako da jih preplete z igro. Sam deček je izrazil željo, da bi se s SD družil vsak dan, saj gre z veseljem k njej in zelo rad sodeluje pri ponujenih nalogah.
- SD še vedno vidi težave pri mami. Meni, da bodo pri dečku težave izginile, ko se bo spremenil odnos matere do otroka, v nasprotnem primeru pa se bodo težave samo še stopnjevale v agresiji, nasilju ... Pravi, da vse težave izvirajo iz družine. Sama je mnenja, da otrok ni nikoli kriv, ampak je odraz nekih razmer, ki se dogajajo v družini in v katerih odrašča. Pri vzgoji so zelo pomembna prva leta odraščanja (torej v vrtcu in doma), pomembno je, kakšen je pristop vzgojiteljice do staršev in obratno, kako starši prisluhnejo strokovnim nasvetom. Sama opaža, da se, če starši spremenijo sebe, delajo na sebi, to takoj pozna tudi pri otrocih. Če pa tega ni in živijo v izgovorih, sprememb v otrokovem obnašanju ni opaziti.
- Mama je sama odšla po pomoč k psihologinji v ZD. Prosila jo je, naj ji pomaga pri težavah, ki jih ima s svojim sinom, saj fanta že pri teh letih ne obvlada in se zaveda, da bo čedalje huje, ko pride v puberteto.
- V pogovoru z očetom pa je socialna delavka opazila, da oče nima dovolj moči in energije za vzgojo tega fanta. Zato vzgojo prepušča ženi in njenim neprimernim vzgojnimi ukrepom. Meni, da bi lahko oče v tem primeru na dečka vplival bolje kot mati.
- Za institucijo pravi, da mora biti šola ali vrtec varovalni dejavnik, ne pa ogrožajoči, saj s tem lahko pozitivno vpliva na takšne otroke, kot je deček v našem primeru, in je še vedno upanje, da se bo razvil v normalno osebo, ki pa bo morala vseeno veliko delati na svoji osebnosti. V šoli se mora počutiti varnega, saj obstaja upanje, da bo

v vzgojno-izobraževalni ustanovi pridobil pozitivnejše vzorce. Izpostavila je tudi lik učitelja, ki uči telovadbo, ki zelo pozitivno vpliva na otroke in ga imajo otroci zelo radi, a je kljub temu zelo strog in pravičen.

- Zase pravi, da dela preventivno, da bi ga naučila, da se zna kontrolirati, da ne vzkipi, če mu kdo kaj reče, da bi se znal obvladati v situacijah, ko mu niso všeč. Učinek tega ukrepa pa ne bo viden že naslednji mesec ali v roku enega leta, pokazal se bo šele v puberteti. Še vedno, pravi, pa so konec koncev starši tisti, ki so odgovorni za vzgojo, in če se ne bodo spremenili tudi oni, bo kakršnakoli pomoč, ki mu jo sedaj nudijo (DSP, psihologinja, dodatne ure in ostale pomoči), brezpredmetna.

4. ZAKLJUČEK

Družina je varno zavetje, kjer lahko člani družine preživljajo prosti čas, se učijo za življenje, se počutijo sprejete, varne in razumljene. Ko je v družini prisotno nasilje, se definicija za člane nekoliko spremeni. Postane zelo nevaren prostor, ker se vse dogaja znotraj štirih sten in ne pred očmi javnosti.

V danem primeru, ki ga opisujem, se navezujem na misel Dalai Lame: »En sam človek ne more storiti vsega, toda s skupnimi močmi lahko storimo vse«. V tem primeru lahko rečemo, da gre za pojav nasilja, torej za psihično nasilje nad otrokom. Kot pravi avtor Semelin, se včasih človek hoče kar potuhniti in pretvarjati, kot da nasilja ne opaziš, a se ta nato pojavi v še hujši obliki. Sama lahko trdim, da smo zgoraj opisani primer opazovali vsi strokovni delavci, a nihče, razen vzgojiteljica in svetovalna delavka, se nismo želeli vpletati v sam problem. Nato je nastala situacija, ko sem bila sama potisnjena v dogodek, kjer je mama fizično obravnavala svojega dečka in se je nasilje pokazalo še v večji obliki. Nisem se mogla zadržati, da mami ne bi povedala, da jo bom prijavila socialni službi, če takoj ne preneha s takšnim obnašanjem. Naletela sem na hladen tuš s strani mame, saj mi je želela preprečiti nadaljnje delo v šolskem prostoru. Branil me je šolski vzgojni ukrep, ki pravi, da je potrebno zagotoviti varnost (fizično in psihično) otrok v šolskih prostorih, hkrati pa pomagati staršem, da premostijo težave s svojimi otroki.

Kanduč (2002) razlaga, da nekateri ne storijo nič, ker se bojijo nasilneža. V tem primeru gre tukaj za poteze in dejanja očeta tega fantka, ko se zagovarja, da ženi ne more dopovedati, da naj bo bolj prijazna do svojega fanta, da naj ne uporablja grobih besed in naj ne izvaja psihičnega nasilja. Po eni stani ga je strah in nima moči in energije, kar je zatrdila tudi šolska psihologinja v mojem intervjuju, hkrati pa simpatizira z ženo, da bi postala bolj nežna in prijazna. Ko pa vidi, da s svojim mnenjem ne pripomore k izboljšanju težav, se raje umakne in ne podaja več svojega mnenja.

Ko pogledam primer celostno, se mi zdi, da so strokovni delavci v tem primeru ravnali prav. V nasilnih situacijah je zelo pomembno, da imaš veliko mero potrpljenja in strpnosti. S tem ne narediš še večje škode. Po mojem mnenju je psihično nasilje zelo prefinjena oblika nasilja, saj ko slišimo žalitve, vzdrevke, posmehovanje ali grožnje, večkrat pomislimo, da gre le za obliko heca ali hudomušnih be-

sednih fraz. A stvar je v vsakem primeru potrebno vzeti resno. Lahko se iz nedolžne šale sprevrže v fizično nasilje, kar pa nasilne situacije samo še poglobi. Kot pravi svetovalna delavka v intervjuju, se bo prava osebnost in lastnost tega fanta pokazala v času pubertete, ko se bo zavedal svojih dejanj in takrat sklenil, ali bo šel po stopinjah mame ali pa se bo temu uprl in spremenil vzorce obnašanja.

Sama sem še vedno mnenja, da sem v dani situaciji ravnala prav, saj se je s tem dogodkom začela spreminjati usoda tega fanta. Mama se je zavedala, da ni naredila prav in hkrati poiskala samoiniciativno pomoč. Sedaj, ko imam v skupini njeno hčerko, je odnos matere do nje čisto drugačen in na pogovornih uricah me večkrat vpraša za mnenje ali pa pove, kako se obnaša njen sin. Opazim, da ure s psihologinjo zelo dobro vplivajo na njen odnos in vzgojo.

Nasilje je ves čas prisotno v našem vsakdanjiku. Pomembno je, da ga znamo prepoznati, zaustaviti in pravilno ukrepati v danih situacijah. Za to je potrebna velika mera potrpežljivosti, samoobvladovanja in samokontrole.

LITERATURA:

- BERČNIK, S. (2008). Vzgojni koncept v javni šoli in vprašanje nasilja. *Sodobna pedagogika*, 1, 122–135.
- BOUWKAMP, R. (1994): Nasprotja med slovenskimi strokovnimi službami, ki se ukvarjajo z zlorabo in zanemarjanjem otroka. V: Imperl F. (ured.), *Zbornik prispevkov delovne konference o delovanju in sodelovanju strokovnih služb na področju preprečevanja zlorab in zanemarjanja otroka*. Ljubljana. FIRIS, d. o. o.
- BOUWKAMP, R. (1996): *Psihosocialna terapija pri spolni zlorabi v družini*. Logatec. Firis.
- DEKLEVA, B. (1996): *Otrokove pravice, šolska pravila in nasilje v šoli*. Ljubljana. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Str. 113–183.
- FILIPČIČ, K. (2002): *Nasilje v družini*. Ljubljana. Bonex.
- FILIPČIČ, K., KLEMENČIČ, I. (2011): *Obravnavanje nasilja v družini. Priročnik za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih zavodih*. Ljubljana. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- GOODY, J. (2003): *Evropska družina. Zgodovinsko-antropološki esej*. Ljubljana. Založba.
- KANDUČ, Z. (2002): *Žrtve, viktimizacije in viktimološke perspektive*. Ljubljana. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- KAZENSKI ZAKONIK (2008): Uradni list RS, št. 55/2008: 5865
- KOVAČ ŠEBART, M., KREK, J. (2009): *Vzgojna zasnova javne šole (Zbirka Obrazi edukacije, 11)*. Ljubljana: Center za študij edukacijskih strategij, Pedagoška fakulteta, 2009, str. 155–186.
- KREK, J. (2015): Javna šola, avtonomija in paternalizem. V: T. Devjak(ur.). *Vpliv družbenih sprememb na vzgojo in izobraževanje (str. 133–152)*. 1. izd. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- KROFlič, R. (2011): Reagirane v konfliktnih situacijah. V R. Kroflič (ur.), *Kazen v šoli?* (str. 13–35). Ljubljana: Center za poklicno izobraževanje.
- KUHAR, R., GUZELJ, P., DROLC, A., ZABUKOVEC, K. (1999): *O nasilju: Priročnik za usposabljanje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
- MUNC, M. (2010): *Nemoč nasilja*. Maribor: De Vesta.
- OLWEUS, D. (1995). *Trpinčenje med učenci, kaj vemo in kaj lahko naredimo*. Ljubljana: ZRSŠ (str. 11–60).
- PLAZ, M. (2004): *Nasilje proti ženskam: oblike, stereotipi in dejstva, posledice, dinamika in normalizacija nasilja, zakaj ženske vztrajajo v nasilju*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- SEMLIN, J. (2000): *Kako sem hčerkama razložil nenasilje*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- VANČEK, N. (2004): Spolna zloraba otroka. V: Horvat D., Lešnik Mugnioni D., Plaz M., (ured.): *Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: priročnik*. Ljubljana. Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- ZAVIRŠEK, D. (1993): *Nasilje kot del intimnosti, spolne zlorabe in posilstva. Kaj pa socialno delo?* *Socialno delo* 32, 5–6, 41.
- ZAVIRŠEK, D. (2004): *Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanja ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji*. Priročnik Ljubljana. Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- ZAVIRŠEK, D. (2010): *Od normalizacije nasilja, k večplastni neprekinjeni strokovni podpori*. Zbornik Ljubljana. Mestna občina Ljubljana – oddelek za zdravje in socialno varnost.
- ŽIŽEK, S. (2007): *Nasilje*, Analecta, Ljubljana. Str. 20–27, 71–74, 82–86.